

LỄ HỘI MÙA XUÂN - NÉT ĐẸP VĂN HÓA NGUỒN CỘI

NGUYỄN TIẾN DŨNG

Bảo tàng Tổng hợp Quảng Bình

Đối với người Việt nói chung và người Việt ở Quảng Bình nói riêng, mùa xuân luôn là mùa của lễ hội. Lễ hội mùa xuân là sản phẩm sáng tạo đầy tính nhân văn của tiền nhân trong quá trình lao động và kiến thiết quê hương; là niềm tin trong sáng vào tâm linh, vào đất trời và mùa xuân; là tấm lòng hướng thượng, bái vọng những bậc có công với làng xã cũng như ơn đức cao dày của tổ tiên; là hồn cốt văn hóa cao đẹp được bảo tồn và trao gửi cho ngàn đời sau.

Tùy vào điều kiện cây trồng, đánh bắt để chúc sức các làng ấn định thời gian tổ chức hội xuân cho tề tựu, nhưng náo nức nhất vẫn là mười ngày tết rồi kéo dài cho đến hết tháng hai âm lịch hằng năm.

Ngay trong đêm giao thừa, 30 tết, ở làng Cảnh Dương, xã Cảnh Dương, huyện Quảng Trạch sẽ diễn ra lễ xin lửa tại đình thờ tổ. Đây là nét văn hóa độc đáo của người dân làng biển này từ bao đời nay. Tất cả các gia đình trong làng cử ít nhất một người đến tham dự. Vào thời khắc giao thời họ sẽ tự mình lấy lửa được châm từ đồng lửa đang cháy sáng giữa sân đình rồi rước ngọn lửa mới mẻ ấy về từng nhà để nhen bếp nấu bánh chưng, nấu lễ dâng cúng tổ tiên hay thắp hương lên bàn thờ tổ tiên trong 3 ngày tết.

Tục lệ này của người Cảnh Dương với cội rễ nhằm báo đáp ân đức tiền nhân cũng như củng cố tinh thần đoàn kết trong cộng đồng làng xã, sau nữa là cầu xin các vị khai canh, khai khẩn, các anh linh của làng năm mới che chở cho họ lúc ra khơi gặp sóng yên biển lặng,

Lễ hội Cầu ngư ở làng Cảnh Dương, xã Cảnh Dương, huyện Quảng Trạch

Ảnh: **N.T.D**

đánh bắt được nhiều tôm, cá...

Khi xuân về, tết đến, trời đất giao hòa, nhà nhà sẽ được sum vầy đoàn viên cũng là thời điểm gắn liền với lễ hội Xuân Thủ Kỳ Yên diễn ra tại các đình làng. Ngoài mục đích cúng Thành hoàng, các vị thần, các bậc tiền hiền có công khai canh, lập làng, còn mang ý nghĩa tâm linh cầu mưa thuận gió hòa, quốc thái dân an, mùa màng tươi tốt bội thu. Làng Lý Hòa, xã Hải Trạch, huyện Bố Trạch tổ chức lễ hội Xuân Thủ vào mùng 1, mùng 2 tết; làng Sa Động, xã Bảo Ninh, thành phố Đồng Hới tổ chức vào đợt rằm tháng Giêng âm lịch, nhằm ngày 15 và 16 hằng năm...

Ngày xưa, lễ hội Xuân Thủ Kỳ Yên với đầy đủ các nghi thức, gồm: lễ nghinh xuân, lễ tế xôi hóm, lễ bốc thăm, lễ xướng số hương âm, lễ tế xôi mai, lễ đồ phù hương. Hiện nay, các nghi lễ đã được tinh giản, chỉ tiến hành những nghi thức cổ truyền mang tính bắt buộc nhưng tinh thần, hồn cốt của lễ hội vẫn không hề thay đổi.

Bên cạnh phần lễ thì phần hội với các trò chơi dân gian như: kéo co, chơi cờ người, cờ tướng, chạy tiếp sức... tạo nên không khí vui tươi, phấn khởi cho cả người chơi và người xem, góp phần nâng cao tinh thần cộng đồng, gắn kết tình làng, nghĩa xóm.

Đối với những làng quê gốc gác làm nông nghiệp có những hội làng tiêu biểu như: Lễ hội làng Quảng Xá, xã Tân Ninh, huyện Quảng Ninh, ngày 15/2 âm lịch; lễ hội cướp cù Đồng Phú, phường Đồng Phú, thành phố Đồng Hới, ngày 16/1 âm lịch; lễ hội làng Lũ Phong, phường Quảng Phong, thị xã Ba Đồn, làng tổ chức rước sắc phong, hội đua thuyền, chơi chọi gà..., ngày 16/1 âm lịch; lễ hội làng Lộc Điền, xã Quảng Thanh, huyện Quảng Trạch, ngày 16/2 âm lịch; lễ hội làng Thổ Ngọa, phường Quảng Thuận, thị xã Ba Đồn, ngày 15-16/1 âm lịch hằng năm...

Trò chơi dân gian mà người dân tổ chức chơi trong lễ hội vào dịp đầu năm mới đa số đều mang ý nghĩa tâm linh thuần túy, đua thuyền là nghi lễ tạ ơn Thủy thần trong năm qua đã giúp nông dân điều tiết nguồn nước và giữ nước cho đồng ruộng. Cướp cù là để tạ ơn Thần mặt trời đã giành ánh sáng cho nông nghiệp. Quả cù được tung vào rọ là hình ảnh báo hiệu năm mới nhiều may mắn, làm ăn phát đạt. Đó là nét sinh hoạt văn hóa không thể thiếu trong đời sống tín ngưỡng của cư dân trồng lúa nước luôn: “Trông trời, trông đất, trông mây/Trông mưa, trông nắng, trông ngày, trông đêm”.

Cư dân miền biển Quảng Bình có lễ hội Cầu ngư đa số diễn ra vào tiết xuân. Mùa xuân cũng là thời điểm người miền biển chuẩn bị vào mùa cá Nam, vụ đánh bắt chính của ngư dân Quảng Bình. Lễ hội Cầu ngư phản ánh đời sống văn hóa tinh thần phong phú và tín ngưỡng mang màu sắc huyền bí trên sông nước nhằm cầu trời yên biển lặng, được mùa cá tôm,

Lễ xin rước Thần hoàng về dự lễ hội Cầu ngư tại đình thờ tổ làng Cảnh Dương

Ảnh: N.T.D

cho những chuyến đi biển bình yên, cho cuộc sống người dân no đủ, quốc thái dân an... Tiêu biểu có lễ hội Cầu ngư làng Cảnh Dương vào ngày rằm tháng Giêng âm lịch; làng Phú Bình, xã Lương Ninh, huyện Quảng Ninh, ngày 14-15/1 âm lịch...

Cùng với lễ hội Cầu ngư Bảo Ninh, thành phố Đồng Hới; các xã Nhân Trạch, Hải Trạch, Thanh Trạch, Đức Trạch, huyện Bố Trạch, đều diễn ra vào dịp 14-15/4 âm lịch; xã Hải Ninh, huyện Quảng Ninh, ngày 15/6 âm lịch... đã tạo nên một lễ hội văn hóa của ngư dân các làng chài ven biển đậm đà bản sắc. Năm 2018, lễ hội Cầu ngư ở Quảng Bình đã được Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch công nhận là Di sản văn hóa phi vật thể quốc gia.

Trong lễ hội Cầu ngư, ngoài phần lễ diễn ra trang nghiêm, tôn kính thì phần hội là những trò chơi dân gian thể hiện nét đẹp văn hóa tinh thần của người dân vùng biển. Đó là hội đua thuyền, múa bông, chèo cạn, kéo co dưới nước, hội thi đan lưới... Tất cả nhằm đề cao tinh thần thượng võ, sự đoàn kết tương trợ lẫn nhau, rèn luyện kỹ năng để phục vụ cho những ngày vươn khơi bám biển sắp đến.

Phổ biến nhất trong lễ hội mùa xuân là các loại hình thi thố tài năng, trí tuệ, những màn ca

(Xem tiếp trang 63)

dậy hòa trong tiếng chiêng trống thúc dục vang xa cả một vùng.

Đánh đu, hay còn gọi là đưa đu, trò chơi dân gian truyền thống hấp dẫn của cư dân vùng Lèn Bàng của huyện Tuyên Hóa đã ăn sâu vào máu thịt, như cơm ăn, nước uống của cư dân nơi đây mỗi độ xuân về. Phải nói rằng, nếu như trong ngày hội thiếu đi loại hình đánh đu là thiếu đi sự sôi cuốn, thiếu đi nụ cười hồ hởi, thiếu đi cảm giác lâng lâng, chông chênh, hồi hộp của những người chơi hội, cho nên mới có câu:

“Nhún mình như thể nhún đu/Càng nhún càng dẻo, càng đu càng mềm”

Hội làng ngày nay của các địa phương trên

địa bàn huyện Tuyên Hóa nói chung, các xã vùng ven hòn Lèn Bàng nói riêng như Tiến Hóa, Đức Hóa, Mai Hóa, Châu Hóa, Văn Hóa... vẫn duy trì, bảo lưu loại hình trò chơi dân gian bổ ích và lý thú này. Đánh đu, đưa đu góp phần vào cuộc chơi kỳ thú đầu xuân của hội làng, làm cho hội làng vui hơn, thú vị hơn, hoành tráng hơn, là loại hình di sản văn hóa phi vật thể có giá trị hấp dẫn thu hút khách du lịch khi đến với Quảng Bình cần được bảo tồn, phục dựng và phát huy tác dụng trong hoạt động du lịch và đáp ứng nhu cầu của đời sống tinh thần hiện nay trong hội nhập, giao lưu văn hóa giữa các địa phương và cả nước ■

LỄ HỘI MÙA XUÂN... (Tiếp theo trang 61)

múa nghệ thuật, thể hiện bản sắc văn hóa cộng đồng: Vào những ngày đầu xuân năm mới sẽ khai mạc lễ hội Bài chòi ở phường: Nam Lý, Phú Hải, Đồng Sơn, Hải Thành, xã Đức Ninh, thành phố Đồng Hới; ở thôn Thượng, xã Võ Ninh, huyện Quảng Ninh; lễ hội Thượng Nguyên làng Pháp Kệ, xã Quảng Phương, huyện Quảng Trạch tổ chức biểu diễn võ thuật dân tộc, ngày 15/1 âm lịch; hội vật làng Tượng Sơn, phường Quảng Long, thị xã Ba Đồn, ngày 14-15/1 âm lịch; ngoài ra còn có Hò khoan Lệ Thủy, Hò biển Nhân Trạch, Hát ru Cảnh Dương, Ca Trù Đông Dương, Hát Kiêu Pháp Kệ... là những điệu hát ngân lên giữa mùa xuân thắm tươi hy vọng, trên mọi miền quê Quảng Bình.

Đó chính là hình thức sinh hoạt văn hóa cộng đồng, là phương tiện giao lưu tình cảm bền chặt, gắn bó cố kết cộng đồng. Những nông dân mộc mạc chân chất trong cuộc sống lao động hóa thành những diễn viên, những nghệ sĩ chân đất vừa sáng tác vừa biểu diễn

Lễ hội Bài chòi ở Quảng Bình

Ảnh: P.P

trong các hội chơi.

Lễ hội mùa xuân ở Quảng Bình là một “bảo tàng sống” được sáng tạo, trao truyền và giữ được sức hấp dẫn từ thế hệ này sang thế hệ khác. Nếp văn hóa dân gian này là cầu nối giữa quá khứ với hiện tại để thế hệ hôm nay hun đúc thêm tinh thần yêu nước, lòng tự hào về truyền thống tốt đẹp của quê hương, góp phần gìn giữ bản sắc văn hoá dân tộc ■